

Diskussionsunderlag – handlingar eller rum?

Författare Anders Åkerfeldt	Avd GLA	Telefon 010-47 67 815	Datum 2011-05-20	Version 1	Sid 1 (4)
Arbetsgrupp Fördjupad förstudie inför revidering av Riksarkivets gallrings- och bevarandepolicy (Förband)	Anmärkning Dnr 20-2010/5303				

Diskussionsunderlag – handlingar eller rum?

Jag vill sammanfatta några tidigare tankar, reflektera och peka på de två huvudingångar en policy för bevarande och gallring har att välja mellan som jag ser det.

Antingen utgår man från handling – verksamhet – kontext, eller närmar man sig utifrån och beaktar arkivbildarens funktion i en yttre kontext och värderar sedan handlingarna utifrån denna verklighetsuppfattning. Jag vill hävda att det senare synsättet är starkt avhängigt specifika teoretiska antaganden i tiden medan det förra synsättet vilar på ontologiska och epistemologiska grundantaganden.

Teori

Vetenskap består av empiri och metod, d.v.s. de data som utgör forskarens råvara och de verktyg som nyttjas i syfte att vaska fram och ordna empirin hän emot målet, vetande. För att detta ska låta sig göras krävs ett system av begrepp, i förståelsen begripligheter, som kan förklara vad empiriska data och sammanhang betyder och innebär, alltså en teori. Begreppen fungerar som byggstenar och bränsle i såväl i själva teoribyget som metodutvecklingen. Man kan dock se på, och använda sig av, teorier på flera olika sätt.

Syftet kan vara att låta pröva den teoretiska utgångspunkten mot empiriska data för att se om hypotesen/teorin efter prövning visar sig vara sann. Om resultatet kan verifieras övergår hypotesen till fakta och det samlade värdet ökar. Teorier kan därmed förstås både som obekräftade hypoteser och etablerade fakta.

Om å andra sidan teorin består av begrepp relaterade till varandra vilka skapar en modell av verkligheten. Om dessa begrepp bildar stora mönster av förklarande helheter vilka endast partiellt kan beläggas och prövas utifrån oberoende empiri. Om själva modellen utifrån sin övertygande logiska sammansättning når en omfattande acceptans. Ja då kan de teoretiska antagandena och den övertygande förklaringsmodellen sägas utgöra ett paradigm vilket svårligen låter sig prövas eller kanske inte är önskvärd att pröva i sin helhet. Teorikomplexet är närmast att anse som en tro eller lära i sin empiriskt obevisbara men övertygande helhet. Systemet av antaganden och teorier är med andra ord allmänt erkända inom ett vetenskapligt område.¹

Teori kan som ett tredje alternativ ta sig över gränsen och skapa sig metodologiska konturer och bli ett instrument. De begrepp som teorin bygger på är då att anse som hjälpmedel att tolka verkligheten med. Syftet med teorin är inte här att påstå något om eller förklara, utan att utifrån sin instrumentella karaktär undersöka aspekter av verkligheten.

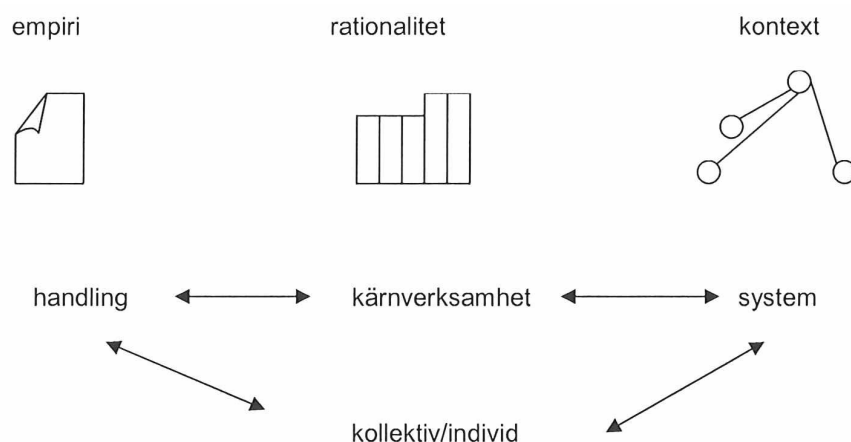
¹ Kuhn, Thomas *De vetenskapliga revolutionernas struktur*, Stockholm 1962/1997 s.22ff

Handlingar och aktörer

Kunskapande ur ett aktörsperspektiv är ur ett teoretiskt perspektiv inte knutet till specifik hypotes, metod eller paradigm. Kunskapandet sker på tre sätt: utifrån, genom arkivens minsta gemensamma nämnare handlingarna, arkivens empiri; inifrån genom att tolka/förstå den arkivbildande verksamheten; och genom mönster av systematiserade objekt i kontexten.

Styrkan med perspektivet är att ett närmande till arkiv och arkivens minsta gemensamma nämnare, handlingarna (eller handlingsliknande informationen) kan ske oberoende av vetenskaplig utgångspunkt, metod och fråga. Aktörsperspektivet står alltså på en grundläggande ontologisk och epistemologisk grund som vi har erfarenhet av sedan åtminstone 2500 år. Även ur ett strikt arkivvetenskapligt perspektiv har Jenkinssons beaktande av handlingarnas autenticitet och Schellenbergs fokusering på arkivhandlingarnas dokumentationsvärde och informationsvärde gett oss en i tid ganska stabil förankring i ett sådant synsätt.

HANDLING/AKTÖR

Enligt detta aktörsperspektiv står människan i centrum varför handlingarna står i relation till människors synliggörande som individ och/eller kollektiv.

Därmed ...

- Handlingar eller handlingsliknande information (empiri) utgör grund för autenticitet.
- Menings- bärande/skapande verksamhet, kärnverksamhet bör bevaras så att den kan förstås (rationalitet).
- I verksamheten existerande system vilka kan skapa ny kunskap ur kontexten (mönster) har högt värde.

VERKLIGHET/KUNSKAP

(Perspektivzoom)

<i>Ontologi</i>	Yttre oberoende	Inre konstruerad	Sammankopplade objekt
<i>Epistemologi</i>	Empiri	Rationalitet	Kontext
<i>Värdera</i>	Autenticitet	Verksamhet	Kontextuella mönster
<i>Bevara</i>	Handling	Kärnverksamhet	System

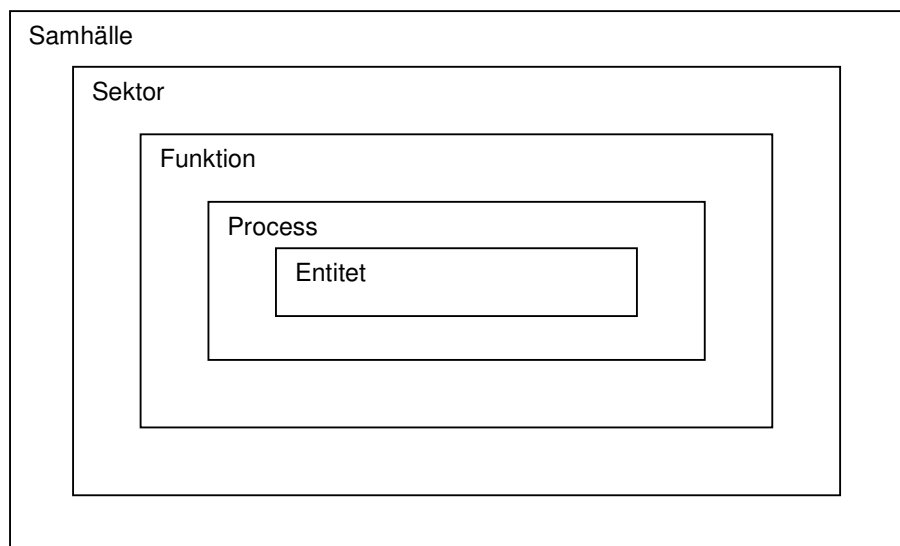
(Bevarandefokus)

Rum och urval

När utgångspunkten flyttas från aktör och handling till rum, organisation och system är en preciserad vetenskapsteoretisk ingång ofrånkomlig. Bedömning av handlingarnas värde utgår då från en teoretisk konstruktion av rummet. En sådan konstruktion är att härleda till den typ av teori som betecknas som paradigm. Utifrån den teoretiska konstruktionen av rummet kan sedan verksamheter och handlingar värderas. Utifrån detta strukturalistiska synsätt skapar systemteori, processteori, organisationsteori "rum". Entiteter rör sig och är under påverkan av lagbundna fält i rummet. Dessa fält utgör starka teoretiska styr- och förklaringsmodeller till de rörelser (händelser/företeelser etc.) som man vill förklara. Rummen kan därvidlag skifta i såväl storlek som fält-innehåll.

Det systemteoretiska paradigmet har växt sig starkt förmedels den digitala revolutionen under de senaste 40 – 50 åren. Den teoretiska utgångspunkten och verklighetsuppfattningen utgör inte bara en värderingsgrund för handlingarnas bevarande utan även i kraft av paradigm, strategi vid handlingarnas själva tillkomst. Handlingar och verksamhet kan värderas utifrån paradigmet förståelse av rummet i tiden.

RUM

Den här grunden för värdering av verksamhetens handlingar är dock vanskelig.

När tid, rum och rumtid analyseras utifrån ett naturvetenskapligt perspektiv framgår att en entiets rörelse är beroende av ett mycket begränsat rum där rörelsen går att förhålla sig till genom jämförelse med en kropp i vila. När hänsyn även tas till de fält som fyller rummet framgår att samtliga förhållanden i rummet är relativa och att betrakta som ett kontinuum. Forskaren använder tidrummet som teoretisk modell och verktyg i sin forskning.

När samhällsvetenskaperna lånar över det teoretiska tidrummet söker man trots dessa slutsatser att skapa omfattande rum vars strukturer är kartlagda och vars fält/system ger en lagbunden, förutsägbar konstruktion av (den expanderande helheten), verkligheten.² Vilket är ett teoretiskt men i sak verifierbart antagande. Denna verklighet utgör sedan en grundval att proaktivt värdera utifrån. Därmed framgår styrka och svaghet samtidigt. Den eftersträlvade proaktiva värderingen och paradigmet begränsande forskningsmöjligheter.

² Upward, Frank, The records continuum. *Archives: Recordkeeping in society*. 2005 sid 212 f.

Denna slutsats blir tydligare när urval tillämpas i rummet. Rummet generaliseras och stelnar och ger i ifrån sig en bild av strukturer, möjligen arkivbildare eller typ av arkivbildare bakom handlingarna, medan individen försvinner i skuggorna, likaså det samhälle som omger henne.

Arkivlagen 3§

Arkiven utgör enligt AL 3 § en del av det nationella kulturarvet. I kulturarvet ingår myndigheternas arkiv som en konstruktion på tre ben. Arkiven ska bevaras och vårdas så att de tillgodoser:

- rätten att ta del av allmänna handlingar (öppenhet),
- behovet av information för rättsskipning och förvaltning (trygghet/välfärd) och
- forskningens behov (upplysning/kunskap).

I en kulturarvsdiskurs utgör därmed myndighetsarkiven den del av kulturarvet som återspeglar, öppenhet, välfärd och upplysning och därmed; den **demokratiska välfärdsstatens identitet/särart**.

Arkivlagen utgår från den demokratiska välfärdsstaten som förståelseform och rum. Det ter sig dock omöjligt att efterleva AL 3§ genom att tillämpa en policy för bevarande och gallring där ett systemteoretiskt tolkningsföreträdare råder. Forskningens behov i vidare mening kan omöjligen tillfredställas om enskilda vetenskapsteoretiska paradig i tiden tillåts styra vad som är värt att bevara och gallra.

Anders Åkerfeldt